

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 19 oktober 2020

Mål nr

Ö 1020-20

ANSÖKANDE STAT

Republiken Serbien

PERSON SOM FRAMSTÄLLNINGEN AVSER

NA

Offentlig försvarare: Advokat AL

Ombud: Jur.lic. MM

SAKEN

Prövning enligt 18 § lagen (1957:668) om utlämning för brott

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Högsta domstolen förklarar att det enligt 4 § utlämningslagen finns hinder mot utlämning till Serbien av NA för verkställighet av straff för olaga innehav av sprängmedel, en patron, den 3 juli 2013.

Högsta domstolen förklarar att det i övrigt inte finns hinder enligt utlämningslagen mot utlämning av NA till Serbien. En utlämning är inte heller oförenlig med Europakonventionen eller Barnkonventionen.

AL ska få ersättning av allmänna medel för biträde åt NA med 88 488 kr. Av beloppet avser 47 736 kr arbete, 15 420 kr tidsspillan, 7 634 kr utlägg och 17 698 kr mervärdesskatt.

UTLÄMNINGSFRAMSTÄLLNINGEN M.M.

Framställningen

Justitieministeriet i Republiken Serbien har begärt att NA ska utlämnas dit för verkställighet av ett fängelsestraff.

Riksåklagarens och NAs inställning m.m.

Enligt riksåklagaren finns det inte något hinder mot utlämning till Serbien.

NA har motsatt sig utlämning och har gjort gällande att det finns hinder mot utlämning enligt 4–10 §§ utlämningslagen, samt att en utlämning är oförenlig med artiklarna 3, 6 och 8 i Europakonventionen och artiklarna 3, 9 och 12 i Barnkonventionen.

NA har i utlämningsärendet varit anhållen under tiden den 16 september – den 29 oktober 2019.

De åberopade avgörandena

1. Serbien har till stöd för framställningen åberopat en dom meddelad av Domstolen i första instans i Novi Sad den 3 februari 2017. Domen fastställdes av Appellationsdomstolen i Novi Sad. Framställningen avser också ett beslut av domstolen i första instans den 13 augusti 2018.

2. NA dömdes av Domstolen i första instans i Novi Sad för att han den 3–4 april 2013 mottagit en stulen BMW värd cirka 229 000 kronor, omräknat

till svensk valuta, kört den till en annan person och överlämnat den med förfalskad dokumentation och bilnycklar i avsikt att den personen skulle köra bilen till Turkiet. NA dömdes även för att han den 3 juli 2013 olovligen innehaft en patron kaliber 9 millimeter. Domstolen fastställde ett fängelsestraff på två år för häleri för befattningen med bilen och ett straff på tre månader för olaga innehav av sprängmedel för befattningen med patronen. Påföljden för gärningarna bestämdes till ett gemensamt fängelsestraff om två år och två månader samt böter på 100 000 dinarer.

3. I beslutet den 13 augusti 2018 omvandlades bötesstraffet till fängelse i hundra dagar eftersom NA inte hade betalat böterna i tid.

NAs uppgifter

4. NA har sammanfattningsvis uppgett följande. Den gärning som åtalet för otillåtet innehav av sprängmedel avser motsvaras inte av något brott i svensk rätt. Han var dessutom inte närvarande när åtalet för häleri och otillåtet innehav av sprängmedel prövades, varken i första instans eller i appellationsdomstolen. Han hade inte heller delgetts kallelse till någon av förhandlingarna. Han deltog under kriget i Kosovo i en serbisk enhet, Munja, som utförde kontroversiella operationer i Kosovo och Albanien. Bland annat utredde hans enhet misstänkta stölder av mänskliga organ från serbiska krigsfångar. Det finns också många personer från Kosovo och Albanien som vill hämnas på honom och han har utsatts för hot från kriminella organisationer i Serbien som styrs av sådana personer. Det finns därför risk för hans liv och säkerhet om han utlämnas till Serbien.

5. NA har vidare anfört bl.a. följande. Efter kriget i Kosovo drabbades han av posttraumatiskt stressyndrom, PTSD, som orsakades av hans upplevelser under kriget och det faktum att han utsattes för hot. Han sökte psykiatrisk hjälp 2010 och har därefter behandlats för psykisk ohälsa under flera år. Det finns risk för att han åter drabbas av psykiska problem om han utlämnas till

Serbien. Han bor i Sverige sedan 2015 och har permanent uppehållstillstånd. Han är sambo och har två barn som är ett respektive fyra år. Sambon och barnen är svenska medborgare. Han har fast anställning som arbetsledare i ett företag i byggbranschen. Hans sambo arbetar deltid. Familjen skulle drabbas hårt om han utlämnades till Serbien.

HÖGSTA DOMSTOLENS BEDÖMNING

Utlänningslagen

6. NA har dömts för häleri avseende en bil och otillåtet innehav av sprängmedel. Den gärning som avser befattning med bilen motsvarar närmast grovt häleri enligt svensk rätt. Gärningen motsvarar alltså brott på det sätt som förutsätts enligt 4 § första stycket utlämningslagen. Den gärning som avser innehav av en patron motsvarar närmast ett straffritt ringa fall av otillåtet innehav av ammunition enligt 9 kap. 2 § vapenlagen (1996:67). Gärningen motsvaras alltså inte av brott enligt svensk rätt. Det finns därför hinder mot utlämning enligt 4 § andra stycket utlämningslagen för verkställighet av straff för otillåtet innehav av sprängmedel.

7. Enligt 7 § utlämningslagen får utlämning inte ske av den som på grund av sin härstamning, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiösa eller politiska uppfattning eller annars på grund av politiska förhållanden löper risk att i den främmande staten utsättas för svår förföljelse som riktar sig mot hans eller hennes liv eller hälsa eller annars är av svår beskaffenhet. Utredningen ger inte stöd för att det finns en sådan risk om NA utlämnas till Serbien och det finns således inte hinder mot utlämning enligt 7 § utlämningslagen.

8. En utlämning får inte heller beviljas om utlämningen i det enskilda fallet är uppenbart oförenlig med humanitetens krav på grund av den avsedda personens hälsotillstånd eller personliga förhållanden i övrigt och med beaktande av gärningens beskaffenhet och den främmande statens intresse (se

8 § utlämningslagen). Det är främst humanitära skäl hänförliga till personen själv – inte till hans eller hennes närstående – som kan vägas in i bedömningen enligt paragrafen (se bl.a. NJA 2019 N 6 p. 10). Vad som har framkommit om NAs personliga förhållanden ger inte stöd för att en utlämning av honom skulle vara uppenbart oförenlig med humanitetens krav. Det finns alltså inte hinder enligt 8 §.

9. Serbien har, liksom Sverige, tillträtt 1957 års europeiska utlämningskonvention. Både Serbien och Sverige har också ratificerat det andra tilläggsprotokollet till konventionen som reglerar bl.a. förutsättningarna för utlämning vid utevarodomar.

10. Enligt 9 § tredje stycket utlämningslagen ska en dom eller ett häktningsbeslut som har meddelats av en domstol eller domare godtas, om det inte i det särskilda fallet framgår att domslutet eller häktningsbeslutet är uppenbart oriktigt. En dom som har meddelats utan att den dömde har varit personligen närvarande vid förhandling i saken inför domstol ska godtas endast om den dömdes rättighet att försvara sig ändå kan anses ha blivit nöjaktigt tillgodosedd eller den dömde har möjlighet att påkalla ny domstolsprövning som tillgodoser denna rättighet.

11. Den åberopade domen kan inte anses uppenbart oriktig. Det framgår av domen i första instans att NA har varit närvarande vid rättegången där. Vid prövningen i Appellationsdomstolen i Novi Sad var NA inte personligen närvarande, men företrädde av sin försvarare som inställde sig till förhandlingen. Hans rätt att försvara sig har genom försvararens närvaro blivit nöjaktigt tillgodosedd. Det utdömda bötesstraffet hänför sig till häleribrottet. Det finns inte hinder mot utlämning enligt 9 § utlämningslagen. Att NA inte var personligen närvarande när domstolen i Novi Sad omvandlade bötesstraffet till fängelse i hundra dagar påverkar inte den bedömningen.

12. Inte heller i övrigt finns det något hinder enligt 1–10 §§ utlämningslagen mot utlämning av NA för verkställighet av straffet för häleri.

Europakonventionen

13. För att en utlämning ska stå i strid med artikel 3 i Europakonventionen krävs att det har kommit fram påtagliga grunder för att anta att den berörda personen, om han eller hon utlämnas, löper en verklig risk för att utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Utredningen ger inte stöd för att en utlämning skulle vara oförenlig med artikel 3.

14. Det framgår inte att NA har förvägrats en rättvis rättegång i Serbien (se p. 10 och 11). En utlämning skulle därför inte vara oförenlig med artikel 6 i Europakonventionen.

15. Enligt artikel 8 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten är inte absolut. Offentlig myndighet får inskränka denna rättighet med stöd av lag, om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till bl.a. förebyggande av oordning eller brott.

16. Om en familj riskerar att skiljas åt till följd av en utlämning kan frågan om utlämningen är förenlig med rätten till respekt för familjelivet enligt Europakonventionen aktualiseras under förutsättning att det är en familjebildning som åtnjuter konventionens skydd och att utlämningen innebär ett intrång i det skyddet. Under sådana förhållanden måste det göras en prövning av om åtgärden är försvarlig, dvs. om det men som den aktuella personen lider står i rimlig proportion till det syfte som staten vill uppnå.

17. Europadomstolen har med hänvisning till betydelsen av samarbetet mellan stater i utlämningsärenden uttalat att det krävs alldeles särskilda omständigheter för att rätten till respekt för familjelivet ska väga tyngre än de legitima mål som bär upp en utlämning. Kraven enligt Europadomstolens

praxis är således mycket högt ställda för att anse en utlämning oförenlig med Europakonventionen på den nu aktuella grunden. (Jfr M.S. v. Germany, no. 44770/98, 20 January 2000 och King v. the United Kingdom, no. 9742/07, 26 January 2010, jfr även Norges Høyesteretts avgörande i HR-2015-289-A.) Omständigheterna är inte sådana att en utlämning av NA är oförenlig med artikel 8 i Europakonventionen.

Barnkonventionen

Utgångspunkter

18. Artiklarna 1–42 i Barnkonventionen gäller numera som svensk lag (se lagen, 2018:1197, om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). Det måste därför i utlämningsärenden göras en prövning av om utlämningen i det enskilda fallet får konsekvenser för ett barn på ett sätt som innebär att utlämningen är oförenlig med de rättigheter som tillförsäkras barnet enligt konventionen.

19. Högsta domstolen bör, på motsvarande sätt som när det gäller Europakonventionen, yttra sig till regeringen i frågan om en utlämning är förenlig med Barnkonventionen. Barnkonventionen innebär att det i utlämningsärenden ska kunna tas större hänsyn till barnets rätt än vad som har ansetts följa av 8 § utlämningslagen och göras en annan intresseavvägning än den som ska ske med tillämpning av Europakonventionens artikel 8.

20. I detta fall aktualiseras främst en prövning mot artiklarna 3 och 9 i Barnkonventionen.

21. Principen om barnets bästa finns i artikel 3. Den anger att barnets bästa ska sättas i främsta rummet (”i första hand beaktas”) vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga myndigheter eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Principen om barnets bästa är grundläggande och övriga artiklar i

konventionen ska läsas i ljuset av den principen. Artikel 3 har en självständig betydelse i alla beslut som rör barn eller grupper av barn. (Jfr Maria Grahn-Farley, Barnkonventionen: en kommentar, 2019, s. 48 ff.)

22. Artikel 3 i konventionen ställer krav på att beslutsprocesser som rör barn innefattar en utredning av de konsekvenser som blir följden av beslutet. Artikeln innefattar också en rätt för barnet att få sitt bästa utrett, bedömt och beaktat. Det innebär dock inte att barnets bästa alltid ska vara utslagsgivande när andra legitima intressen kolliderar med barnets intresse, men barnets bästa ska utgöra en tungt vägande faktor i beslutsprocessen. Vid en avvägning mellan barnets bästa och andra intressen kan det vara motiverat att vidta åtgärder som inte är förenliga med barnets bästa under förutsättning att det motstående intresset är legitimt och viktigt. Barnets bästa utgör också ett tolkningsverktyg; om en rättsregel kan tolkas på mer än ett sätt kan den tolkning som motsvarar barnets bästa väljas. (Jfr Maria Grahn-Farley, a.a. s. 48 ff.)

23. Enligt artikel 9 ska konventionsstaterna säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar mot deras vilja utom i fall då behöriga myndigheter bedömer att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa (se artikel 9.1). När ett åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativet till, t.ex. förvisning eller utvisning, ska konventionsstaten ge i första hand föräldrarna eller barnet upplysningar om var den frånvarande familjemedlemmen vistas, såvida inte sådana upplysningar skulle vara till skada för barnet (se artikel 9.4).

24. En utlämning från Sverige kan röra ett barn på två sätt, antingen genom att barnet själv är föremål för utlämningsförfarandet eller genom att någon av föräldrarna är det. I båda fallen ska principen om barnets bästa vägas in i bedömningen av utlämningsärendet. Barnets bästa ska därför alltid utredas, beaktas och bedömas när en utlämning från Sverige rör ett barns rätt. I utlämningsärenden ställs barnets bästa mot andra staters intresse av att lagföra

begångna brott och att verkställa utdömda straff. I de flesta fall då en utlämning aktualiseras, har Sverige att leva upp till folkrättsligt bindande åtaganden. Andra staters intresse av att kunna lagföra brott och att verkställa straff utgör ett sådant angeläget allmänt intresse som medför att barnets bästa i många fall får vika vid en rättslig prövning, där det ska göras en avvägning mellan barnets bästa och intresset av att upprätthålla systemet med utlämning för brott.

Bedömningen i detta fall

25. NA lever tillsammans med sina två små barn och deras mamma. Han deltar i den dagliga omvårdnaden av barnen. Utgångspunkten för bedömningen måste vara att hans barn har behov av en nära kontakt med sin pappa och att hänsynen till barnens bästa talar för att NA inte ska utlämnas till Serbien.

26. Mot barnens intresse ska emellertid ställas intresset av att dels kunna verkställa det fängelsestraff som NA har dömts till, dels fullgöra det åtagande som Sverige har gjort i förhållande till Serbien. Vidare måste beaktas att barnen kan stanna med sin mamma i sin hemmiljö och att barnen skiljs från pappan endast för en begränsad tid. Det finns också anledning att anta att kontakten mellan barnen och deras pappa kan upprätthållas i någon form, även om han utlämnas. Mot denna bakgrund väger de motstående intressena tyngre än barnens intresse i detta fall.

27. En utlämning är därför inte oförenlig med artikel 3 i Barnkonventionen.

28. De åtaganden som följer av artikel 9 i konventionen leder inte heller till att utlämningen är oförenlig med Barnkonventionen. Artikel 12 i konventionen aktualiseras inte i detta ärende.

Ersättning till den offentlige försvararen

29. AL har yrkat ersättning med sammanlagt 148 158 kr inklusive mer-
värdesskatt, varav 95 472 kr avser eget arbete (68 timmar), 15 420 kr avser
tidsspillan (12 timmar) och 7 634 kr avser utlägg.

30. Riksåklagaren har ansett att AL får anses skäligen tillgodosedd med
ersättning för arbete motsvarande 30 timmar. Ersättning av allmänna medel
bör enligt riksåklagaren inte i någon del utgå för ombudet MMs medverkan.

31. Med hänsyn till det sätt på vilket försvararuppdraget har utförts, bl.a.
genom att försvaret riktats in på frågor av begränsad betydelse i ärendet
och att utförandet av försvaret i betydande utsträckning har vilat på MMs i sig
ej ersättningsgilla arbete, får AL anses skäligen tillgodosedd med ett arvode
motsvarande 34 timmars arbete. Det finns inte skäl att sätta ned ersättningen
för tidsspillan eller kostnader.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff,
Johnny Herre, Agneta Bäcklund (referent) och Stefan Reimer
Föredragande justitiesekreterare: Elin Dalenius